

Ο Ν Ο Υ Μ Α Σ

ΕΦΗΜΕΡΙΔΑ
ΠΟΛΙΤΙΚΗ - ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ -
ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΗ

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ
Δ. Π. ΤΑΓΚΟΠΟΥΛΟΣ

Ένας λαός, ύπνεται ήμα
δαίτη πώς δε φοβόται την
λήθηα— ΨΥΧΑΡΗΣ.

Κάθε γλώσσα έχει τους φη-
σικούς της κανόνες.
ΒΗΛΑΡΑΣ

ΧΡΟΝΙΑ Σ'.

ΗΜΕΡΑ, ΚΥΡΙΑΚΗ 1 ΤΟΥ ΦΕΒΡΑΡΙΟΥ 1909

ΓΡΑΦΕΙΟ: ΔΡΟΜΟΣ ΖΗΝΩΝΑ ΑΡΙΘ. 2

ΑΡΙΘΜΟΣ 329

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

- ΚΩΣΤΗΣ ΠΑΛΑΜΑΣ. Οι καμμοί της λιμανοβάστας. Δυό λόγια.
- ΠΕΤΡΟΣ ΒΑΣΙΛΙΚΟΣ. Η κόλια τήκροπότημου (συνέχεια). «Τό Χελιδόνι».
- Γ. ΑΒΑΖΟΣ. Ο Δεκάλογος—Ο Γεντός.
- Ν. ΚΟΝΤΟΣΤΑΝΟΣ. Στο φως της Ελλάδας (τέλος).
- ΕΠΙΘΕΩΡΗΤΗΣ. Μία καινούρια φωνή.
- ΠΟΙΗΜΑΤΑ. Άλιος; Φωτιάδης
- ΠΑΡΑΓΡΑΦΑΚΙΑ — Ο,ΤΙ ΘΕΛΕΤΕ — ΧΩΡΙΣ ΓΡΑΜΜΑΤΟΣΗΜΟ.

ΔΥΟ ΛΟΓΙΑ

«Ο λόγος εδώ μίητε για δημοτική, μίητε για καθαρεύουσα. Ο λόγος για την ήθική.»
ΨΥΧΑΡΗΣ «Ρόδα και Μήλα», τόμος Ε'.

Α'

Στά Ρόδα και Μήλα του, στο «Μέρος πρώτον» του Ε τόμου που τώρα τελευταία βγήκε, σημειώσα τή φράση τούτη, απλή και σημαντική, καθώς όλα τα λόγια του Ψυχάρη: «Άς αφήσουμε λοιπόν τή λυρισμό κι άς ξανακατέβουμε στα θετικά». Ο πρόλογος αυτός του πέμπτου τόμου «Πολλά πράματα», καθώς τονε βάφτισε, είναι από τή όμορφότερη και δυνατώτερα έργα που σκαρωθήκαν από το δημιουργό χέρι του Ψυχάρη. Ο Ψυχάρης, όρβιά κοφτά άς τή ποίη, ή, καλλίτερα άς τή ξαναποιή, άς τή φωνάζουμε άκόμα κι άλλη μία φορά, δε βλάπτει, με τήν άδεια τών κκ. Τσοκόπουλου και Εσνόπουλου, τών τελευταίων τότου ψυχοπονιτικών ανθρώπων που καταδέχονται να κάμουνε κάποιον λόγο, με περίσσια συγκατάβαση για τή ύποκειμενο του κυρ χαμένου τούτου και του άεροκαπανιστή, ο Ψυχάρης, ο άενος Ψυχάρης—καθώς κάποτε καταφρονετικά μου τον άιάρησε, για να μου τονε συστήση βίβαικ που δεν τονε γιώραζε, κάποιος έπίσημος—σωστά, άφου ο Ψυχάρης ένας είναι, —ο Ψυχάρης λοιπόν αυτός είναι ο πρώτος μεγάλος πέρα και πέρα πεζογράφος που άξιώθηκε να άποχτήση ύστερα από κίδωνες ύπνου και σκλαβιάς, ή Ρωμισούνη. Δέ λέω ποιητής, γιατί ή Ποίηση δύσκολη κρατίζ στο στομάχι της και δύσκολα χωνεύει τήν πρόζα—άνθ ή πρόζα χωράει μέσα στα πλατιά της τή στέρια και τήν Ποίηση, και κάθε Μούσα, και κάθε Έρινύς, και τόν κόσμο όλο. Τα «Πολλά πράματα» του ή τόμου τών Ροδόμηλων είναι, νέτα σιέπτα, άριστόνημα πεζογραφίας, που μέσα της από τή μία μεριά τή θετική

κι ο λυρισμός από τήν άλλη, ή Έπιστήμη και ή Τέχνη, σφιχταγκκλιασμένες πάντα, χερύουνε λογής χορούς, από τούς σεμνούς σуртούς τών κοριτσιών μας του παλιού καιρού, ίσα με τούς κλέφτικους τής Ρομέλης. Ο λόγος του Ψυχάρη μου θυμίζει άκόμα τούς στίχους του γλυκόλαλου Sully Prudhomme για τή βάλσι:

C'est comme une fuite éternelle,

C'est comme un éternel retour.

Πάντα γράφει, μά δεν πιστεύω να γράφει άλλοτε τόσο ήγυχα και δυνατά, τόσο άθύμωτα κι άποφασιστικά, τόσο μετρημένα και πλούτια, τόσο διδαχτικά και κατανοητικά, σελίδες τέτοιες σαν τίς 267 σελίδες του τόμου τούτου. Ένας Ούγγα ρέζος ή Γερμανός φιλόλογος τώρα τελευταία, —δε θυμάμαι τόνόμά του, —σ' ένα του φυλλάδιο τώρα τελευταία τυπωμένο, που προζένησε, είδα, κάποιον έντύπωση στους κύκλους του, χτυπή άλύπητα τούς Γερμανούς φιλόλογους που σκελαστικοί καθώ; είναι. και με τήν κατάχρηση που κάμνουνε, άπάνου στους άρχαίους λογοτέχνες, κατάχρηση σε σκόλια, σε ύποθεσεις, σε περκαλλήσεις, σε διάρθωτες, τήν λειμενική, μ' ένα λόγο, κριτική, θάρτουνε τάχα μέσα σε όλα τούτα τούς άθάνατους κλασικούς και δεν άφίνουνε να χαρούμε τίς όμορφές τους. Τέτοια χτυπήματα έμένα δε με πολυσυγκινούνε, γιατί δεν είναι βαθυσυλλόγιστα, και, συχνά πυκνά, καταφέρνονται από άλαφρά κι άδοκιμαστα μυαλά, που νομίζουν πως τή ξέρουν όλα, χωρίς δάσκαλο, που άπορεύουν, από άκαματωσύνη, καθειμά προσοχή και κάθε προσήλωση σε άντικείμενα βαρειά τάχα και άχαρα και θαμπά, έπομένως άνώφελα και περιττά και τιποτένια, και ή χασημουριούνται ή νομίζουν πως τούς προσβάλλει ή Μάθηση κάθε φορά που τήν άντικρύσουν άπάνου στή δασκαλοκαθέδρα της. Όμως και πολλές φορές τέτοια χτυπήματα έχουνε μεγάλη λογική και γίνονται με τή δικαιοσύνη. Τίποτε πιά άσκημο και τίποτε πιά ένοχλητικό από τήν άβαθη πολυγλωσσία τάχα ενός δασκαλού, τίποτε πιά μωρότερο από τή μωροτοφία. Και νομίζω πως ο μωροσοφος είναι πραγματία που έχει πολλή πέραση στον τόπο μας. Μά και τίποτε πιά άξιοθάμαστο και πιά άξιολάτρευτο από τή σφιχτοαυμολισμα τής άκέριας μάθησης που φιλολογά τα πάντα με τήν άκέρια φαντασία που έχει τα πάντα στα χέρια της και δημιουργεί τα πάντα χαριτόβρυτα. Μπροστά σ' ένα Νταντέ, σ' ένα Νταβίντση, σ' ένα Γκαίτε, σ' ένα Ρενάν, οι άλλοι, και οι πιά προικισμένοι, σά μισοί και σά χλωμοί! Με άνάλογο σεβασμό και με άνάλογη λατρεία πρέπει να προσέχουμε και να μελετούμε κ' εκείνους που μέσα από

τό έργο τους τινάζονται σά σπίνες, που μέσα στο έργο τους λαμπροσκλύνουνε σά μπιές Νταντικές και Νταβίντσιας, και Γκαίτικες και Ρενάνικες. Ο Ψυχάρης είν' ένας απ' αυτούς. Ποιός άλλος από κείνονε θά μπορούσεν έτσι να μιλήση, έξερνα για τή Σοφοκλή, από τόν καιρό τού «Ταξιδιού» ίσα με τόν καιρό τής «Άρρωστης Δούλας» και του «Σοφοκλή και Ίπποκράτη»; Τίνος άλλου ή έπιστήμη, άνάμεσό μας, κλει τήση ψυχή και σκορπίζει τέτοιο νόημα, σαν τήν έπιστήμη του Ψυχάρη; Και ποιός άλλος ποίηση ζυγίζει τόσο από τή βάρος μιας έπιστήμης, σαν τήν ποίηση που άρχισε από τή σπινόζικο τραγούδι τής «Άγάπης» κ' έφτασε ίσα με τήν άρα στο κοσμικό τραγούδι τής «Μαρίας—Έλένης»; Τίνος άλλου ή δουλειά άνάμεσό μας είναι τόσο μπόλικη και τόσο ούσιαστική, τόσο βαρειά, τόσο τραχειά, τόσο λογική και τόσο μεθιδική, τόσο πολυποίκιλη και τόσο μιά, και τόσο εύστοχη και τόσο καλοπροαίρετη, σαν ενός ανθρώπου, που σκάφτει νύχτα μέρα καταϊδρωμένος και καταλασπωμένος με τή τσάπι του, άνάμεσα σε κόσμο μοσχοβολισμένων λιμοκοντόρων ή μούρτηδων άκάθαρων που θά περνούσαν απ' έμπρός του, οι πρώτοι με μεγάλη προσοχή να μη λερώνουνε τή κιστούμια τους, κ' οι δεύτεροι με μεγάλη διάθεση να τόν πετροβολήσουν; Σαν ενός ανθρώπου που θάτρωφε νύχτα μέρα με τή τσάπι, όχι για τήν ευχαρίστηση μονάχα του σκάψιμου, ούτε για καμιά χαν:ροδουλειά, μά για να βρή τή φλέβα κάποιου δρασερβι νερού, που τήν έχασε ή Πολιτεία, και που μόνος αυτός κατέχει τή σημαδία της, κι άγωνίζεται να τήν ξαναβρη, με τή χέρια του τή δουλευτικά, μά και με τή νύ του τόν έπιστήμονα: Και ποιός άλλος θά μπορούσε να μας δίνη κάθε χρόνο ένα ξεχωριστό πιά είδος λόγου, κάτι που δεν είναι μίητε ποίηση, μίητε δράμα, μίητε παραμύθι, μίητε ρομάντσο, μίητε κριτική, μίητε σάτυρ, μίητε εϊρωνία, μίητε διδαχή, μίητε μάθημα, μίητε ιστορία, μίητε φιλοσοφία, μίητε γλωσσολογία, μίητε ψυχολογία, μίητε άρθρογραφία, είτε κοινωνική, είτε πολιτική, μίητε ταξιδιωτή περιγραφές, μίητε σκίτσα ζωγράφου, μίητε πολεμική, μίητε όνειρο, μίητε λογαριασμός, μίητε ρητορική, μίητε χωρατό, μίητε γροθοπακινάδα, μά κάτι τι, ξέρω κ' έγω απ' όλα τούτα—κάτι που δε λέγεται, κάτι που είναι για να γελάσης και για να θυμώσης, κάτι για να ένθουσιαστής και για να χάσης τόν ύπνο σου, για να άνάψης και για να παγώσης, για να βρεθής και για να πονοκεφαλιάσης, για να έρωτευτής και για να τραγουδήσης,—ποιός άλλος, πικρά ο Ψυχάρης, με τή «Ρόδα και Μήλα» του;

Μοσχοβολάν τή Ρόδα, και τή Μήλα χορταίνουν τήν Άλήθειν που πεινά.

Είναι αλήθεια πως ρίχνοντας σήμερα στο χαρτί, βιαστικά και πρόχειρα, τις γραμμές αυτές, δεν κρατώ τον όρκο μου. Είχα όρμιστή να μη μιλήσω για τον Ψυχάρη παρά μέσα στο βιβλίο που λίγο λίγο και τεμπέλικα, καθώς είμαι άργοκίνητος, και μ' ένα σχέδιο ξεχωριστό όνειροπλέκω κ' ετοιμάζω. Τα κομματιαστά τουτα παρευτικάματα, και τα νευρικά τινάσματα, πιδ πολύ κακό μου κάνουνε. Μά να πού δε μπορούσε να γίνει άλλοιότικα. Μου ήθελε ή όρεξη να σφίξω τó χέρι των καλοσυνείδητων δημοσιγράφων κκ. Τσοκόπουλου και Ξενόπουλου που με δλάνοιχτα μάτια ξετάσανε και σπουδαχτικά μιλήσανε στα χρονογραφημάτα τους για τις 267 μετωμένες κι άρκατωμένες σελίδες που μαζί θυμίζουνε την κυψέλη και τó κάστρο. Ο κ. Τσοκόπουλος είναι χρονογράφος από τους γονιμώτερους, κοιφός και άβρός, και με χαρίσματα, άνίσως δεν έχω λάθος: κάποιο δράμα του, τó «Πρόσ άναζήτησιν της εύτυχίας» που διάβασα κάποτε, μου είχε κάμει έν τύπωση. Ότο για τόν κ. Ξενόπουλο, αυτός είναι ó καλός μου φίλος που συχνά πυκνά μου κάνει την τιμή να με βλέπη και στο σπίτι μου και—τό σημαντικώτερο—είναι ό συγγραφέας κάποιων άξιων έργων που εύτύχησα φανερά γι' αυτά να πώ τή γνώμη μου, και είναι ό ίδιος ό δραματογράφος της «Φωτεινης Σάντρα», μιας μεγάλης ίέρειας της αγάπης, που την έκουσα κ' έλλαψα. Μά δε μ' έμποδίζου δλα τούτα να σημειώσω πως και οι δύο τους άξιότιμοι κύριοι κρατούνε στα παπούτσι τους πολλή λάσπη, από την κακή τή δημοσιογραφική, και μέσα στο παλάτι του Λόγου την κουβαλούνε τή λάσπη τους. Κάνουνε κακό του έαυτού τους. Ο κ. Τσοκόπουλος λυπάται τó χαρτί και τó μελάνι που ζοδεύει: ό Ψυχάρης για να γράφει, άβασάνιστα κ' έτσι του μυαλού του, τις άνοησίες του βέβαια. Ο κακμένος ό Τσοκόπουλος! Μολαταύτα άγκυρωίζει την τεράστια προσπάθεια του Ψυχάρη για να φτιάση κάτι, του δυστυχισμένου αυτού Ψυχάρη, που τίποτε ως την ώρα δεν κατώρθωσε, μολονότι κάτι θέλει να κάμη. Ο συγκρατητικώτατος κ. Τσοκόπουλος! Και σημειώστε πως ούτε θα καταδέχτηκε, ούτε θα του βσταζε ή καρδία να διαβάση τις 267 σελίδες: ούτε κι άν τις διαβαζε, θα μπορούσε ν' άμνη στο νόημα τους, και στη λογική τους και στην αλήθεια τους: και τó διάβαγμα έχει κι αυτό τή «μεθοδολογία» του, για να πούμε τή μεγάλη τή λέξη του Ψυχάρη, και κάποια έργα τά προσέχεις και τά κρι-

νεις πιδ σοφά, ρίχνοντας τα, μια και καλή, στη φωτιά, παρά ψάχνοντας τα μονάχα έδω κ' έκει, κοιτάζοντας τα άκρες μέσες, για να χής τήν εύχαρίστηση να τά κοροϊδέψης ή να μιλήσης για κείνα, χωρίς να λές τίποτα. Από την άλλη τή μεριά ό κ. Ξενόπουλος φάνηκε πως τάχα τόν πέρασε τόν πρόλογο του Ψυχάρη, και με ύφος ανθρώπου καμαρωμένου και γαληνού από τó βάρος κι από τó φως της γνώμης του, μεγαλοφωνώντας και τούτος για χιλιοστή φορά, μαζί με τόν άνήξερο κοσμάκη και με δλους τούς κουτοπόνηρους, τó άνόητο ξεχώρισμα του δημοτικισμού και του μαλλιαρισμού, βγήκε με τó συμπέρασμα πως, πάλι πιά, ψυχαρισμός δεν ύπάρχει, γιατί ό ίδιος ό Ψυχάρης τά βάζει με τους ίδιους του όπαδούς, άρα κανένας όπαδός δεν του έμεινε, παρά μονάχα ένας, κι αυτός είναι ό λεγόμενος Έρμονας! Πάρ' τονε στο γάμο σου, να σου πη και του χρόνου!

ΚΩΣΤΗΣ ΠΑΛΑΜΑΣ

“ΤΟ ΧΕΛΙΔΟΝΙ,”

Και με τó νέο του σκηικό έργο ό Παύλος Νιρβάνος θέλησε να μές δόση με τραγωδία (πάλις με τή Μοίρα. Τούτη τή φορά τήν τραγωδία μιας καινούριας ψυχής, που τή δάμασε ή σκέψη κ' ή επιστήμη, δίχως να της σβύση μαζί και τή ζωική λαχτήρα της. Φωνάσθηκε τόν ήρωά του ένα σούρ που ζητάει να ξεδιάλει τά μυστήρια της ζωής, τó νόμο της αγάπης που κυβερνάει τόν κόσμο. Κι ό σοφός αυτός, μεθυμένος για μια στιγμή από τó δολερό πιτό της αγάπης, ξεγασε τή σοφία του για να την ξαναέρη μόνο όταν ξεμέθυσε άξαφνα από τó πιτό, όταν ή πραγματικότητα τόν ξύπνησε σκληρά από τάπόκοτο όνειρό του, μέσα σ' όποια λάτρεψε δλα τά φαντάσματα κι δλα τά είδωλα.

Πραγματικά ένα θέμα τραγικό ή ιδέα του ποιητή, όπως μές την έκθέσει στον πρόλογο του έργου του ‘Αλλά ποιά πλαστική μορφή λαβαίνει ή ιδέα αυτή στο έργο; Αντί ένα σοφά, καθώς τόν θέλησε ή πρόθεση του ποιητή, μές φανίζεται ένα είδωλο άχνό σχολαστικού σχεδόν φυσιοδίφη, κολλημένο από τή μια μεριά σε κάποια επιστημονικά πορίσματα, από τήν άλλη σ' αίσθηματικούς χαβάδες φιλιών άπάνω από τά νυχτολούλουδα, αίωνων έρώτων κττ. ‘Απ' τά μυστήρια, που θέλει να ξεδια-

λύνη, άκούμε μόνο μερικές θεωρίες στις διηλίες του με τó βοήθό του και τó δασκαλό του κι από τούς αβδουμους ούρανοους της ‘Αγάπης, που ζήτησε να προχωρήση και να τήν έντικρύση πρόσωπο με πρόσωπο μές δίνοντας μονάχα θαιμπά άπόφευγα κοινής έρωτικής αίσθηματολογίας. Και σ' όμορφο και γοητευτικό πλάσμα, που τόν έκαμε να ξεχάση τή σοφία του, μές παρουσιάζεται με τή σκιά μιας γυναικός, που ένας νεόβγαλτος εγυναικοδαμαστής της Μόδενας τή στραπατσάκει μπροστά στα μάτια του κ' έτσι τόν γκρεμίζει από τούς έβδουμους ούρανοους και τόν ξαναφέρει στη σοφία του να συμπαθήση τήν κλέφτρα της εύτυχίας του, αγιατί δεν είναι αυτή ή κλέφτρα, μά τó τυρό όργανο μιας άλλης θέλησης, με τήν όποια δε μπορεί κανένας να τά βάλη.

Τó τελευταίο τούτο, δραματική αλήθεια πραγματι, μά δυστυχώς μόνο τις στερνές στιγμές του δράματος παρουσιάζεται δλοτελα άπροετοιμάστα, με τó ζέπασμα του αμεγάλου δικίου της «δυστυχισμένης κούκλας», άντίς ή ψυχολογική ανάγκη αυτού του μεγάλου δικίου να όδηγή από τήν αρχή τó δράμα στη λύση του κ' ή προσέχη του ποιητή να συγκεντρωθή στη δυστυχισμένη κούκλα και να μές τήν πασατήση πραγματικά τυρό και μεραιο θύμα της θέλησης, με τήν όποια δε μπορεί κανένας να τά βάλη, ήλαδή της θέλησης για τή ζωή, καθώς θάλεγε ό ‘Αρθούρος Σαπείουερ. Στο δράμα όμως ή μορφή αυτής της γυναικας προβάλλει τόσο άόριτη κ' ή πάλι της, που μές κραυγάζει στο τέλος, δέχεται στο ξετύλιγμα με τόσο άπνοους ύπαι γμούς, όστε ή ψυχή της γλυστράει άπιαστη από τήν έντύπωσή μας. Ός τόσο μόνο με τή σταθερή παράσταση της Διλή: σε αμειροίο θύμα ή μά μπορούσε να δεθί ή τραγωδία της καινούριας ψυχής, του ‘Αντρέα Λόρη κ' έτσι από τó θέμα του ‘Χελιδονίου’ να βγή μια ιστορία τραγική. Ένα τέτιο όμως επίχειρισμα θάπαιτούσε από τή φύση του τόν πιδ αυτού του ρεαλισμό. Και σ' αυτόν έχει κάποια αντίπαθη ή τέχνη του Νιρβάνου. Ο ήρωάς του μές τó λέει: «Τó φως είναι ή πραγματικότητα, ή αλήθεια και ή τραγωδία» μά ό ποιητής του σκορπάει ένα ρομαντικό άχνόφατο στη σύλληψη του, σε πρόσωπα και πράματα της τέχνης του της κρίσει να κολιέται σε συμβολικά σημεία, της φτάνει να μές δίνη έντυπώσεις λυρικές μ' επαναλήψεις των ίδιων έπωδών, σε τρόπο που με τήν έργια αυτή να χάνη τόν ψυχολογικόν έρωμό προσώπων και πραγματων.

ΠΕΤΡΟΣ ΒΑΣΙΛΙΚΟΣ

Η ΚΟΥΛΙΑ ΤΑΚΡΟΠΟΤΑΜΟΥ*)

Και με τόν ίδιο νού πορεύεται κ' ή κούλια τώρα. Με τó φευγίο της θείας ξανάσανε κ' ή δόλια Φρόσω. ‘Αν δεν ήταν ό Γεσίλας να προβάλλη πάντα μ' άξιώσεις μεγαλύτερες δ'ο μεγαλύτερον όλοένα κ' οι κοινωνικές του άνάγκες—τό μικρότερο όριο που του έκανοποιεί τώρα τήν προσβαλμένη άδελφική τιμή είναι δυό δεκάρες—θα ξεχάνε τή ντροπή που κόλλησε στο σόι, θα παράδινε στην άλησιονία τó περασμένο όλόγελα. Όλα τ' άλλα γύρω της και πρώτος ό πατέρας της ταζόν μια ζωή με πιδ πολλές στερήσεις βεβαια, μά και με πιδ πολλή ειρήνη. Αύτη χρειάζονταν περισσότερο ή ψυχή της, που κανένας δεν τή λογάρισε τóσον καιρό. ‘Η μεγαλύτερη χαρά της ήταν να βλέπη εύχαριστημένον τόν πατέρα. Κι ό Θώμος Κρανιάς δεν είχε λόγο να μην

*) ‘Η αρχή στον άριθ. 326.

είναι. ‘Οχι πως προσπαθούσε επίτηδες να μη βλέπη τί έλειπε από τήν κούλια του, μά δεν του έμεινε καιρός γι' αυτό. Ούτε ή άνοιχτή καρδιά, ούτε τó βουνησιο πνεύμα του είχαν θολώσει τόσο, ούτε τó γέλιο κ' ή φωνή του είχαν χάσει τόν άχό τους όστε να καταντήσουν περιττά κι άδιάφορα για τά σουμπούσια στα μαγέρικα του παζαριού ή όξω στα περδόλια. Τύχη καλή και τά στερνά έδιναν καλόν καρπό έκιά τά χρόνια, οι έλιές μοσκοπουλιόνταν, τά κηπνά τραβιόνταν κ' οι μακκατάτιδες νοικοκυρέοι του τύπου είχαν γιομάτη τή σακούλα κι άνοιχτό τó χέρι. Με τή συνήθεια που είχαν κούλα παρει να τόν λέν ακόμα κύριο έπαρχο, ό Θώμος Κρανιάς κόντευε να ξεχάση σ' αλήθεια πως ήταν παυσκιάς πιά: άπάνω κάτω μάλιστα σε να του άρρεσε καλλίτερα αυτή ή ξέγνιαστη ζωή, δίχως κομματικά μπερδέματα, δίχως σκοτούρες με νομαρχές και δημαρχους. Μονάχα όταν ξαγνάτιζε στο δρόμο καμιά φιατα σκεπασμένη με χιονόλευκη πετσέτα να τραβήη κατά τó σπίτι του έρόρου ή του είρηνοδίκη, βυθίζονταν λίγες στιγμές σε σκέψεις δύσθυμες. Μά είχε πάλι τó καλό να μην του άρέτη να παρακολλείται σε θλιβερούς συλλογισμούς, κοντά σ' άλλα είχε βρει και καναδυό καλά ψοφίμια στο

τζογουλί κ' έτσι οικονομούνταν και τó καθημερνό χαρτζιλίκι κι ό κερές ψευτοπερνοίσε.

Όση λίγη προσοχή κι άν έδινε ό πατέρας στην κούλια του, έσο λίγο κι άν τόν έμελλε να της χαράξη αυτός τó δρόμο της ζωής της, ως τόσο τó πνεύμα του δεν έμεινε χωρίς καμιά ίσηήρησι σ' αυτή. ‘Απ' τόν καιρό που έλειψε ή βειά, ένας άέρας λευτεριάς φύσηξε εκεί μέσα. Δεν ήταν ή Φρόσω μοναχή που άιάινευσε. Σύνωρα λύθησαν και τά δεσμά των δυό μικρότερων, της Μαρίας και της Κούριας. Όσο ή άν ή χωριάτιστα στην κούλια, ούτε στο δρόμο μπορούσαν να βγουν, ούτε σγουρά να κόψουν, ούτε πούφια να φορέτουν. Νοικοκυρέ, πλεξίματα, άργαλιό μονάχα κι άπειλωτά κελαναρχίσματα για τήν τιμή και για τó σόι. Όσο για τó στερνό είχαν μια γνώμη έλες οι ψυχές που άνάπνεαν κάτω από τή σκεπή της κούλιας. Μά αυτό, καθώς κ' άνάπτυξη ό κόσμος σήμερα, δε φτάνει, όπως δε φτάνουν κ' οι κρυφές ματιές από τά παράθυρα για κάποιες άλλες άνάγκες της ψυχής και του αίμάτου. Και τώρα που έλειψε ή χωριάτιστα άνοιξαν διάπλατα τά παράθυρα κι ό ήλιος κ' ή χαρά του κόσμου μπαίνει μες τή σκεβρωμένη κούλια. Κι άν με τή σύνταξη της χήρας του λοχαγού Παπαδογούλα έλειψαν χίλια άλλα